



ΠΗΝΕΛΟΠΗ



I

Ἔλεις : ὁ χρόνος ὁ στερνός,
ἄλλοτε πῶς δὲν περιμένω
τὸν ἄντρα τὸν ἀγαπημένο·
καὶ τώρα σόθηκ' ἡ κλωστή
πὺν χρόνια καὶ καιροὺς κρατοῦσα
μέσα στὰ χέρια μου πιστὴ
νὰ φαίνω μὰ καὶ νὰ ξυφαίνω·
ἀπόμεινέ μου μακρονὸς
στὴ θάλασσα τὴν κυματοῦσα
ὁ πόθος ὁ παντοτεινός.

II

Κι ἔλεις : ἀφῆσαν τὰ πουλιὰ
ἔρημο τὸ σεμνὸ μου δῶμα
κάποιαν αὐγοῦλα, κάποιον γιῶμα·
χωρὶς τραγούδ' οὔτε φωνή
πάνε τὰ ἐρωτικά τὰ ἠρόνια
κι οἱ ταξιδιώτες γερανοὶ
μὲ τὸ κλεισμένο τους τὸ στόμα·
ἔμειν' ἡ πρόσχαρη φωλιά
στὴ λήπη καὶ στὴν καταρρόνια,
κιθὼς ἐστέρεψ' ἡ λαλιά.

III

Ἐλπίδα μου, μὲ τ' ἀργαλειοῦ
σώθης τὴ γρήγορη σαῖτα
στὴ σκοτεινὴ μ' ἐδῶ σοφίτα·
φαίροντας τ' ἄωστο πανί
μὲ τ' ἀλαφρὸ πιστό μου χέρι
καὶ τὴν καλόγρια πομονή·
Μὰ τώρα γύρισε καὶ κύττα,
χλώμας' ἡ φλόγα τοῦ ἡλιοῦ
καὶ πέθανε τὸ καλοκαῖρι
στὴν ἄκρη τοῦ περιγιαλιοῦ.

IV

Ὁ κουπολάτης τὸ τιμό—
τιμόνι κεῖ στάκροθαλάσσι
τῶρριξε γιὰ νὰ ξαποστάσει
στὴν ἀνεκύμαντη στεριά·
κι ἀπ' τὰ ψηλά βουνὰ πὺν ζοῦνε
κορίτσια πλῆθος στὰ μαντριά
κι ἀπ' τὰ πικρὰ μεγάλα δάση,
ὅλα λαλοῦν τὸ μισεμό,
γοργοὶ σὰ νὰ τὰ κυνηγοῦνε
οἱ Πάνες μέσα στὸ δρυμό.

V

Ὅλοι γυρίζουν τὸ στρατὶ,
στρατὶ τὸ φίδι μονοπάτι,
οἱ ξένοι κι ὅσοι ναι φευγάτοι·
ὁ ἄντρας στὴ ζεστὴ ἀγκαλιά
τῆς ἀποθυμισμένης πάλι,
νὰ τῆς ἀνάψει μὲ φιλιὰ
τὸ σκοτεινὸ γλυκό της μάτι,
καὶ μόν' ἡ ἐλπίδα μου κρατεῖ
ἔρημο σὰν πρὶν τὸ περιγιαλί,
ὦϊμέ—τὴν πόρτα σφαλιστή.

VI

Μ' ὅσπου νὰ λυώσει τὸ παλιὸ
μέσ' τὴ φτωχὴ καρδιά σ' ἀλόη·
πᾶρχιζες πάντα μοιρολόϊ,
γυρνοῦσε πάλι τὸ πουλί
μὲ τὸ φαιδρὸ καλὸ τραγοῦδι,
μὲ τὸν ἀνθὸ μὲ τὸ φίλι
μὲ τὴν τρεμάμενη τὴ χλόη·
καὶ στὸ κλαδί τὸ φαλακρὸ
σὰν ἀστεράκι τὸ λουλοῦδι
γελοῦσε ξάφνου τὸ μικρό.

VII

Ἔλεις : καὶ τούτῃ τὴ χρονιά
σαῖτα δῶ στὸν ἀργαλειό μου
τραγοῦδα τὸν πεδυμητό μου·
θάρθεϊ μοῦ λέ' ἡ τρυφερὴ
τῆς Ἀνοιξῆς πνοὴ πὺν νιώθω
ὁ ἄντρας τὸν ποῦ καρτερεῖ
ἡ ἐλπίδα πᾶνω στὸν ἱστό μου,
θενάρθη πάρε τὴν κλωνιά,
καὶ δέσε τὸν καιροῦργον πόθο
μὲ τὴ σωσμένη μ' ὀρφανιά.

VIII

ὦ Πηνελόπη μου, κ' ἐσὺ
καρδιά πιστὴ, πὺν περιμένεις
κ' ὑφαίνεις χρόνια καὶ ξυφαίνεις,
τῆς εὐτυχίας τὸ πανί
μὲ τὴν ἐλπίδα μου στημόνι
κ' ὑφάδι τὴν ὑπομονή,
πὼς ξέρεις πάντα νᾶνασταίνεις
τὴ νιὰ λαχτάρα περισσὴ
ἀπ' τὸ παλιὸ σου παραπόνι
μέσ' τὴ σαῖτα τὴ χρυσή.

IX

Είπες τοῦ κάκου καρτερῶ
καὶ δὲ θὲ νάρθουν ἀπ' τὰ ξένα
τ' ἄφραστα τὰ νοσταλγημένα,
ὅσα λαχτάρησες, φτωγὴ
καρδιά, καὶ τόσα τόσα χρόνια
τὰ πρόσμενες μ' ἀπαντοχῇ,
ἄλλοι! — σὰ νᾶτανε ταγμένα
πρῶτο δὲν ἤρσανε καιρὸ
οὔτε καλόβολον ἀγέρα
κι ἄλλαξα· πίσω τὸ φτερό.

X

Κι ὅμως στὸ κάδρο τοῦ βραδιοῦ
σὰν εἶδες πάλι κ' ἱστορήθη
ἐχτὲς τὸ νιὸ τὸ παραμῦθι
τῆς Ἀνοιξης — κι ὅλοι μὲ μιὰ
ἐκραξαν οἱ κρυφοὶ βατράχοι
ἐκεῖ στὴν ἀκροποταμιά,
ἀπ' τ' ἀδειανὰ βουβά σου βύθη,
μὲ βεργολύγισμα φιδιοῦ,
δὲς πὺν τινάγεται μονάχη
ἢ ἀποθυμιά τοῦ τραγουδιοῦ.

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΜΕΓΑΙΡΑ

Μέρη ἀρκετὰ ἀφαιρέθηκαν, μαζὶ μὲ ἄλλα ὁλόκληρος ὁ πρόλογος, ἄλλα μέρη συντομεύθηκαν, ἢ συνέχεια διάφορων σκηνῶν ἀλλάχθηκε. Ἡ διασκευή ὅμως ἂν καὶ ἀρκετὰ ριζικὴ ἔγινε μὲ τέχνη, ἔμεινε πιστὴ στὴν ἐξέλιξη καὶ στὸ νόημα τοῦ ἔργου. Βέβαια σωστὴ δὲν εἶνε ποτὲ οὔτε ἡ παραμικρότερη ἀλλαγὴ. Κάθε ἔργο ἀνῆκει ἀπόλυτα σ' ὅποιον τὸ ἔπλασε, ὅπως τὸ ἔπλασε, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται σὲ κανένα νὰ τ' ἀγγίξει. Ἀπὸ στοιχειώδη σεβασμὸ στὸ συγγραφεὴ, καὶ γιατί κάθε διασκευή, ὅσο κι' ἂ δημιουργηθεῖ μὲ ἀγάπη καὶ κατανόηση τοῦ ἔργου, ὅσο κι' ἂ νομίζει ὅτι διορθώνει, εἶνε ἀδύνατο κατὰ νὰ μὴ χαλάσει. Τὸ ἔργο βγῆκε ἐνιαῖο ἀπὸ τὴ σκέψη καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ ποιητῆ, ὁ ποιητὴς ἔδωσε σημασία, χαραχτήρα στὸ κάθε τι πὺν ἔγραψε.

Ἀλλὰ μερικὰ ἔργα, κ' ἰδιαιτέρα τὰ ἔργα τοῦ Σαῖξπηρ, εἶνε τόσο δύσκολο ν' ἀνεβασθοῦν στὴ σκηνή, ἀκόμα καὶ νὰ παιχθοῦν, πιστά, εἶνε κ' ὑπερβολικὰ μακρὰ, λίγο παλιωμένα γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, καὶ σύγχρονα εἶνε τόσο πλούσια, ὥστε ἴσως νὰ μὴν εἶνε ἐντελῶς ἀσυγχώρητη ἡ προσπάθεια νὰ συγχρονισθοῦν κάπως, χωρὶς βέβαια νὰ χάνουν τίποτε ἀπὸ τὸ ἰδιαιτέρὸ τους, νὰ συμμορφωθοῦν μὲ τίς δυνατόεις τοῦ κάθε θεάτρου. Τὰ ἔργα τοῦ Σαῖξπηρ, ἀριστοτεχνικὰ, πρέπει νὰ παίζονται καὶ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ θέατρο καὶ γιὰ τὸ κοινό. Ἄν τὸ θέατρο δὲν εἶνε τέλειο ὥς μὴ παίζονται τέλεια, ἀρκεῖ ἡ Διεύθυνση τοῦ θεάτρου νὰ ἔχει συνείδηση γιὰ τίς

ἐλλείψεις τῆς. Ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ Ὁδείου δὲ ζητᾶ κανέναν τὸ τέλειο, μόνο μιὰ ἀδιάκοπη πρόοδος. Κ' ἡ διασκευή τῆς Μέγαιρας εἶταν ἁρμονικὴ.

Ἡ ἀφαίρεση π. χ. τοῦ προλόγου δὲν πείραζε. Ζωγραφίζει τὴν ἀπέραντη φαντασία τοῦ Σαῖξπηρ (ὁ Σαῖξπηρ δραματίζεται πλατιά καὶ βαθιά καὶ πάντοτε σωστὰ τὴ Ζωή, ἀλλ' ἴσως δὲν ἐμβαθύνει τὴν ἴδια του δημιουργία, τὴν ἐνότητα τὴ δίνει πολὺ περισσότερο τὸ δυνατό Ἐγὼ του πὺν συγκεντρώνει γύρω του τὴ Ζωὴ παρὰ ἡ θέλησή του) κατὰ ζωγραφίζει ὁ πρόλογος ἀλλ' εἶνε ἐντελῶς ξένος στὴν κύρια δράση. Εἶνε μάλιστα πολὺ περίεργος, σὰ μιὰ πλοκή πὺν θὰ τὴν εἶχε ἀρχίσει ὁ Σαῖξπηρ χωρὶς νὰ τὴν τελειώσει. Τὰ πρόσωπα τοῦ προλόγου ζωντανὰ ἐνεργοῦν καὶ προβλέπεται μιὰ ἐντιαφέρουσα ἐξέλιξη, ὅταν ἔξαφνα γίνονται θεατὲς μόνο τῆς Μέγαιρας πὺν παίζεται γι' αὐτά, χωρὶς καμιά σχέση μὲ τὴ δική τους ἱστορία. Ὑποθέτεται ὅτι παρακολουθοῦν στὸ βάθος τῆς σκηνῆς τὴ Μέγαιρα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λάβουν πια κανένα μέρος στὴν παράσταση, οὔτε κἂν στὸ τέλος δὲ μιλοῦνε πια. Ἐξαφανίζονται. Ὁ πρόλογος εἶνε χαρακτηριστικὸς, μπορεῖ ὅμως εὐκολὰ νὰ παραλειφθεῖ.

Ἀλλ' ἐντελῶς ἀδικιολόγητη εἶταν ἡ ἀπόφαση τοῦ Σκηνοθέτη νὰ παίζει πάλι, ὅπως καὶ τὴ «Δωδέκατη Νύχτα», ὁλόκληρη τὴ Μέγαιρα ἐχτὸς ἀπὸ μιὰ σκηνὴ τῆς, μέσα σ' ἓνα σκηνικό. Ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ σκηνοθεσίας εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ Σαῖξπηρ κ' εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν κατανόηση τῶν ἔργων του. Ἐχει ζωὴ τὸ περίγυρο, δὲν ἀλλάζεται αὐθαίρετα. Μένει ἐντελῶς ἀνεξήγητο πὺς γίνονται στὴ μέση μιᾶς διαβατικῆς πλατείας μερικὲς ἐντελῶς ἰδιαιτέρες οἰκογενειακὲς σκηνές. Τὰ δύο σκηνικά εἶσαν ὅχι πρωτότυπα ἀλλ' ὅπως ὅποτε ὁμορφα μὰ τί σημαίνει; Στὴν ἐποχὴ τοῦ Σαῖξπηρ τὰ ἔργα του παίζονταν χωρὶς καθόλου σκηνικά. Σὲ μιὰ πινακίδα ἔγραφαν. «Αἴθουσα-Δρόμος-Πλατεία» κ.λ.π. καὶ ὁ θεατὴς ἔβλεπε μὲ τὴ φαντασία του. Ὁ τρόπος ὅμως αὐτὸς τῆς παράστασης, ὅσο κι' ἂ φαίνεται ἀπλὸς, ὑπερβολικὰ παλιωμένος σήμερα, γιὰ νὰ μὴν εἶναι γελοῖος ἀπαιτεῖ ἓνα θέατρο μὲ ὁλόβαθη καλλιτεχνικὴ κ' ἐπιστημονικὰ φιλολογικὴ συνείδηση, μὲ ἐξαιρετικὸς ἡθοποιούς, ἓνα θέατρο μὲ ἐντελῶς νέο πρόγραμμα παραστάσεων, ριζοσπαστικό. Τὸ θέατρο τοῦ Ὁδείου καθόλου ριζοσπαστικὸ ὥς ἀρκεσθεῖ νὰ ὑπερνικήσῃ τίς τεχνικὲς δυσκολίες καὶ νὰ ἀλλάξῃ τίς σκηνοθεσίας ὅταν παίζει Σαῖξπηρ.

Κι ὥς προσέχει καὶ τίς μεταφράσεις του. Εἶναι ἀνυπόφορη ἡ ἀδιαφορία τοῦ θεάτρου τοῦ Ὁδείου γιὰ τὸ τόσο σημαντικὸ ζήτημα τῶν μεταφράσεων. Τὸ πῶς συχνὰ οὔτε κἂν ἀναφέρει στὸ πρόγραμμα, ὅπως ἀπαραίτητα πρέπει, τὸ ὄνομα τοῦ μεταφραστῆ. Ἀραγε ἀντιλαμβάνεται ὅτι δὲν ἀξίζουν οἱ μεταφράσεις τότε πὺς τοιμὰ νὰ τίς παρουσιάζει; Ἡ δὴθεν ἔμμετρη μετάφραση τῆς Μέγαιρας - ἀνῶ-στου πάλι μεταφραστῆ - ἔσχιζε τ' αὐτιά σὰ μαχαιριές. Εἶταν ἄψυχη, ἀνέκφραστη, παρόμορη, σὲ γλώσσα μιχτὴ καὶ συχνὰ πρόστυχη, στὸν ἴδιο σχεδὸν στίχο ἀκούονταν ἡ «κεφαλὴ σου» καὶ ἡ «κούτρα σου», ἢ «νὰ πάρῃς τὰ βρεγμένα σου» χωρὶς οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς νὰ λέγονται κἂν στίς στιγμὲς ὅπου ἐπίτηδες μεταχειρίζεται πρόστυχες λέξεις ὁ Σαῖξπηρ.

Κρίμα νὰ μὴ διόρθωσε τὰ τέτοια τῆς λάθῃ ἡ διδασκαλία, γιατί χαινοῦσαν τὸ σύνολο τὸ ἄλλωστε πολὺ καλὸ, τὸ σύνολο πὺν ἂν κριθεῖ ἀπὸ τὸ παλὶ.